

21. Yüzyıl Avrupa Kadın Giyiminde Oryantalist Bir Yaklaşım: Turquerie

An Orientalist Approach in 21st Century European Women's Clothing: Turquerie

Büşra Beyazitoğlu (Sorumlu Yazar)
e-posta: busrabeyazitoglu@gmail.com,
ORCID: 0000-0002-0961-5533

Selda Kozbekçi Ayranpınar
Doç., Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi,
Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü,
e-posta: s.kozbekci@deu.edu.tr,
ORCID: 0000-0003-1031-9667

Nesrin Önlü
Prof., Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi,
Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü,
e-posta: nonlu@deu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4674-3179

Beyazitoğlu, B., Kozbekçi Ayranpınar, S. ve Önlü, N. (2024). 21. Yüzyıl Avrupa Kadın Giyiminde Oryantalist Bir Yaklaşım: Turquerie. *ArtDE Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1, (s.19-32).

Özet

Turquerie (Türköri), Osmanlı-Türk dünyasından etkilenen Avrupalıların kendi sanat, giyim, müzik ve kültürlerinde uyarlamalarıyla ortaya çıkardıkları Fransızca bir terimdir. Batı, yüzyıllar içerisinde çeşitli Doğu ülkelerinden etkilenmiş ve Oryantalizm içerisinde hepsi farklı terimlerle adlandırılmıştır. En ses getirenlerden biri Turquerie akımı olmuştur. 15. yüzyılda Konstantinopolis'in ele geçirilmesiyle kıvılcımlarını saçan Turquerie akımı, 18. yüzyılda Avrupa'da bir çığ gibi büyümüştür. O dönemde Batı'da popüler bir akım haline gelen Turquerie akımı, etkisini en fazla giyim kuşamda göstermiştir. Geçmişteki bu akım 21. Yüzyıl Avrupa moda dünyasının esin kaynağı olmuştur. Batılı tasarımcılar tarafından Turquerie çağrışımlarını hissettiren unsurlar kadın giyiminde yeniden gündeme getirilmiştir. Bu çalışma Turquerie akımını tanımlamakla birlikte Avrupa kadın giyim modasında ilham kaynağı olan Türk giyim kültürünün 21. yüzyıldaki örnek bir çalışmasını ve tasarımcılarını sunmaktadır. Yapılan araştırma kapsamında verilen örneklerin kriterlerini ve günümüz moda anlayışını içeren 6 adet bilgisayar destekli tasarım yöntemi ile dijital koleksiyon örneği sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Turquerie, oryantalizm, tekstil, moda.

Abstract

Turquerie is a French term used to describe the adaptations made by Europeans in their art, clothing, music, and culture, influenced by the Ottoman-Turkish world. The West has been influenced by various Eastern countries over the centuries, and they have all been named with different terms within Orientalism. One of the most prominent ones was the Turquerie movement. The Turquerie movement, remarked by the capture of Constantinople in the 15th century, grew like an avalanche in Europe in the 18th century. The Turquerie movement, which became a popular movement in the West at that time, showed its influence mostly in clothing. This trend from the past has inspired the 21st century European fashion world. Elements that evoke Turquerie connotations have been brought to the agenda again in women's clothing by Western designers. This study defines the Turquerie movement and presents an exemplary work and designers of Turkish clothing culture in the 21st century, which is a source of inspiration in European women's clothing fashion. Within the scope of the research, 6 digital collection samples were presented with computer-aided design methods, including the criteria of the samples given and today's fashion understanding.

Keywords: Turquerie, orientalism, textile, fashion.

Giriş

Latince *Orient* sözcüğünden türemiş olan Oryantalizm güneşin doğduğu yer anlamına gelen Fransızca bir terimdir. Ayrıca Arapça'da maşrik (doğu), Yunanca'da anatole (güneşin doğduğu yer), İtalyanca'da levante (güneşin yükseldiği yer) anlamlarına gelmektedir (Tez, 2015, s.13). Oryantalizm 18. yüzyılın başlarında Doğu'nun dil ve kültürlerini araştıran bilim dalı olarak ortaya çıkmıştır. İlerleyen zamanlarda bu terim bir bilim dalı olmaktan çıkmış ve güzel sanatların birçok alanında Batılıların etkilendiği bir akım olmuştur. Bazı internet kaynakları Oryantalizm'in Antik Çağ'a uzandığını belirtse de Napolyon'un Mısır seferiyle başladığını belirten uzmanları da olmuştur. Batının Doğu ile olan savaşları da Oryantalist yaklaşımlara katkı sağlamıştır.

1453 yılında Sultan II. Mehmed'in Konstantinopolis'i (İstanbul) Bizansların elinden almasıyla Batı'ya büyük bir korku salmıştır. Avrupa'nın Anadolu'daki son kalesi olan Bizans topraklarının yok olmasıyla Müslümanlık ve Hristiyanlık komşu olmuştur (Özdal, 2013, s.63). Bunu üzerine birbiriyle ticaret amacıyla iletişim kurmuşlar ve akabinde Doğu modası ortaya çıkmış, diplomatik ilişkilerin devam etmesiyle de Doğu Egzotizmi tüm Avrupa'ya yayılmıştır (Bilir, 2019, s.93).

Rönesans dönemindeki egzotik (yabancı) ülkelere hiç gitmemiş sanatçılar Avrupa dışındaki ülkeleri ve halklarını resmederken çalışmalarını kulaktan dolma bilgilerden ya da duyduğu olaylardan çıkarım yaparak aktarmışlardır (Tez, 2015, s.11). Barok dönemde Avrupa'nın Doğu ile ticareti gelişim göstermiş ve Uzak Doğu'ya kadar uzanmıştır. Oryantalizm akımının etkisiyle de Uzak Doğu'ya ilgi artmış ve Chinoiserie akımı ortaya çıkmıştır. Chinoiserie, Avrupa'nın Uzak Doğu kültür, tarih, figür ve motiflerini güzel sanatlar, dekorasyon, ya da tekstil alanlarında yeniden ele alarak tekrar uyarlaması olarak bilinmektedir. Barok döneminde ortaya çıkan bu terim Rokoko'da popülerlik kazanmıştır. Bir başka oryantalizmin etkisiyle ortaya çıkan akım ise Turquerie akımıdır. 18. yüzyılda etkisini gösteren Turquerie, Osmanlı Türk dünyasından etkilenen Avrupalıların kendi sanat, müzik ve kültürlerinde uyarlamalarıyla ortaya çıkardıkları Fransızca bir tanımdır (Williams, 2014, 7). Sözü edilen akımın ortaya çıkışı politik ve kültürel sebepler dışında diplomatik ziyaretlerden de kaynaklanmıştır (Tez, 2015, s.215). Turquerie, 18. yüzyılda başta Fransa olmak üzere tüm Avrupa'da en çok giyim alanında etkisini gösteren bir akım olmuştur.

Tarihte Avrupa'nın Osmanlı-Türk giyim kültürüne olan beğenisini, günümüz yüzyılın Batılı moda tasarımcılarına ilham kaynağı olduğu gözlemlenmiştir. Bu tasarımcılar, tasarımlarını Turquerie akımı yerine Osmanlı ifadeleriyle ele almasına rağmen bir dönem Osmanlı etkileri Avrupa'da Turquerie akımı olarak nitelendirildiği için bu araştırma içerisinde tasarımcıların çalışmaları Turquerie akımı olarak ilişkilendirilmiştir. Turquerie eğilimlerinden etkilendiklerini, kadın giyim tasarımlarına yansıttıkları görülmüştür. Bu çalışmada 21. yüzyılda Turquerie akımının izlerini taşıyan Avrupalı tasarımcıları sunarak, Türk kültürünün zenginliğinin tarihte ve bugün de etkilenilen bir moda unsuru olduğu vurgulanması istenilmektedir. Türk giyim kültürünün ve desenlerinin, Batı modasındaki tarihsel yerini ve Avrupa kadın giyimine getirdiği yenilikçi unsurları ön plana çıkarması amaçlanmaktadır. Aynı zamanda bu çalışma, Avrupa moda dünyasında yapılan Turquerie akımı kapsamındaki yenilikçi ve tarihsel dokunuşa bir koleksiyon örneği sunmaktadır.

Turquerie Akımının Tarihsel Süreci ve Oryantalizm Kapsamında Avrupa Giyim Kuşamına Etkileri

Sultan II Mehmed' in 1453'te Konstantinopolis'i (İstanbul) fethetmesi Avrupa tarihinde büyük bir sansasyon yaratmıştır. Fetih ardından birçok bilim adamı, sanatçı, düşünürler Konstantinopolis'ten Batı'ya kaçmış ve orada Rönesans'ı başlatmışlardır (Özdal, 2013, s.63). Bizans topraklarının elde edilmesiyle Batı'da Müslüman inancının yayılması düşüncesi Avrupalıları tedirgin etmiştir (Williams, 2014, s.17).

Batı için İstanbul'un fethi bir son gibi görünse de aslında onlar için bir başlangıç olmuş, ilk başta yarattığı korku yerini merak bırakmıştır. Bu tanıma gayretiyle Osmanlı imparatorluğu ile gerçekleştirdikleri siyasal ilişkilerinde önceleri ziyaretçi heyetler sonrasında ise İstanbul'da sürekli olarak elçi bulundurma kararı alınmıştır (Williams, 2014, s.18). İstanbul'da kalan Batılı elçiler bir süre sonra Osmanlı'nın kültür ve kıyafetlerini benimsemiştir. Bu durum 16. yüzyıl Avrupa'sında ilk başlarda pek hoş karşılanmamış fakat meraklarını arttırmıştır. Avrupa için büyük gizem uyandıran Osmanlı İmparatorluğu'nun yaşam ve kültürü hakkında bilgi edinme isteği, onları elçilerin yanında gündelik hayatı resmedecek oryantalist sanatçıları da gönderme fikrini doğurmuştur. Bunun ilk örneklerini Alman sanatçı Melchior Lorck ve Pieter Coecke van Aelst yapmıştır. Sanatçıların, Osmanlıların yaşamlarına ait eserlerini Williams (2015) 'Pieter Coecke van Aelst goblen atölyesinde kullanılmak üzere bir dizi resim taslağı hazırladı. Osmanlı dünyasındaki gündelik yaşamı gösteren yedi

kompozisyonu 1553 yılında Lorck'un İstanbul'a varışından kısa bir süre önce yayımladı. Lorck da kentin görüntülerini ve sakinlerini kayda geçirmeye koyuldu. I. Süleyman'ın portre gravürünü 1562'de yayımladı. Lorck Türk yayını için 1583'te ölümüne kadar 127 ağaç baskı hazırladı.' şeklinde anlatmıştır (Williams, 2015, s.20) (Görsel 1).

Görsel 1. Melchior Lorck, *I. Süleyman Portresi*, Ağaç Baskı.

Avrupalıların İstanbul'a diplomat göndermesi 17. yüzyıla kadar devam etmiş, bu süre içerisinde Osmanlı imparatorluğunu tanımış hatta kültür ve sanatlarından etkilenerek Turquerie'nin doğuşuna bir çağrışım oluşturmuştur. Bunun bir örneği de 16. yüzyılda Osmanlı-Türk motifli halıların olduğu görülmüştür. Bu halılar, Alman ressam Hans Holbein'in eserlerinde yer almış ve Avrupa'da büyük beğeni toplamıştır (Görsel 2). Hatta bu beğeni Cenova-Floransa ve Lucca'da bulunan dokumacıların taklit üretim yapmasına yol açmış, takdir gördüğü için yerlere sermek yerine masa örtüsü ya da duvar halısı olarak kullanmışlardır (Williams, 2015, s.27). Bu halılar birçok ressam tarafından resmedilse de en çok Holbein'in tablolarında görüldüğü için literatüre Holbein Halısı olarak geçmiştir (Erduran,2010).

Görsel 2. Hans Holbein, *Ambassadors*, Londra, 1533.

17. yüzyılda Paris'e geçici diplomat olarak giden Süleyman Ağa Müteferrika, Turquerie akımına katkıda bulunan elçilerden biri olmuştur. Oryantalist kapsamında Osmanlı-Türk kültüründen etkilenmeye başlayan Batılı toplumunun bir kesimini kahveyle tanıştırmıştır. 17. yüzyılın ortalarında Fransa'da kahve görülmüş fakat halkın ilgisini pek çekmemiştir (Williams, 2015, s.35). Süleyman Ağa bu ilgiyi toplamayı, Avrupalı soylu kadınlara doğu halılarıyla süslenmiş lüks odalarda, egzotik giyimli hizmetçilerin şık sunumlarla kahve ikram etmesi ile başarmış ve Turquerie'nin yankılarını arttırmıştır (Clark, 2007). Bunun gibi örnekler ile Avrupalı soylu kadınların ilgisini çeken Turquerie akımı, etkisini 18. yüzyıla kadar arttırarak oldukça popüler hale gelmesine olanak sağlamıştır.

18. yüzyılda İstanbul'dan Fransa'ya gönderilen elçi Mehmet Efendi ve maiyetindeki kişiler Avrupa'da oldukça ilgi görmüştür. Toulouse'dan geçen Mehmet Efendi'nin karşılaştığı manzarayla ilgili şaşkınlığını Williams (2015) 'İnsanların bizi görme arzusu o kadar büyüktü ki bizi seyretmek için dört ya da beş saat mesafeden nehir kenarına geliyorlardı. Bizi bilhassa yemek yerken seyretmek istiyorlardı' şeklinde ifade etmiştir (Williams, 2015, s.42). Birçok elçi ve maiyetindeki kişiler Avrupa'nın çeşitli yerlerinde ağırlanmış ve ressamlar tarafından resmedilmiştir. Buna iyi bir örnek olarak Kraliyet sanatçısı Giuseppe Bonito'nun Napoli'yi ziyaret eden Osmanlı diplomatı Hacı Hüseyin Efendi ve heyetini resmettiği 'The Turkish Embassy in Naples' eseri gösterilmiştir (D'amora, 2019) (Görsel 3).

Görsel 3. Giuseppe Bonito, *The Turkish embassy in Naples*, 1741.

Gerek Avrupa'ya gönderilen elçiler gerekse İstanbul'a gelen elçiler ve ressamlar, Avrupa'da Turquerie akımının ortaya çıkmasına olanak sağlamıştır. İstanbul'a gönderilen elçilerin yerel kıyafetleri benimsemesi ve bunu mektuplarında belirtmeleri, ressamların da Osmanlıların hayatını, figürlerin portre ve gravürlerinde resmedip yayımlamaları Batı'da büyük ilgi görmüştür. Tüm bu gelişmeler 18. yüzyılda Avrupa'da Turquerie akımını canlandırmış, yalnızca kostümlerde değil; resim, müzik, iç mekân vb. birçok alanda yansımaları görülmüştür.

Osmanlı İmparatorluğu'nun egzotik yaşamına duyulan merak oryantalist sanatçıların eserleriyle (Akimoğlu, www.archive.md). Avrupa'yı etkisi altına almıştır. Portreler sayesinde Osmanlı-Türk imgeleri en çok portrelerdeki kostümlerde ön plana çıkmıştır. 18. yüzyılda Oryantalist ressam Jean-Etienne Liotard'ın Lady Ponsonby'yi Osmanlı-Türk kostümleriyle resmettiği eseri Turquerie akımının etkisini kostümlerde gösteren en iyi örneklerden biri olmuştur (Görsel 4). Kaftan içinde resmedilen Ponsonby'in kıyafetindeki çiçek detayları, lale devrinde yoğunlaşmış bir çiçek motif kompozisyonu olduğu görülmüştür. Başa takılan serpuşun farklı bir yorum getirilerek Avrupai bir görünüm kazanılması istense de (Öktem, 2019, s.128) çok kabarık olmayan, örtülü ve geniş kol kesimleriyle Osmanlı kadın kıyafetlerinin esintisini hissettirmiştir.

Görsel 4. Jean-Etienne Liotard, *Lady Ponsonby Türk Kıyafetli Portresi*, 1742.

Bu akımın etkisini gösterecek diğer bir örneğe William Charles Ross'a ait olmuştur. Eserde Prenses Victoria'nın giymiş olduğu mavi altın yıldızlı işlemeli kaftan, serpuşun etrafına doladığı işlemeli yazma, altına giydiği açık renkli şalvar, ayağındaki desenli yemeni ve elindeki tespih ile adeta Osmanlı hanımlarına benzemiştir (Görsel 5). Ressam, Prenses Victoria'yı Türk kıyafetleri içinde ele alarak aristokrat ailelerinin de ilgi odağı olduğunu göstermiştir.

"Avrupalı bir kısım aristokrat aileler, egzotik moda olarak tanımladıkları Osmanlı giysilere olan ilgileri, topluluklarında elit statülerini koruma ve dünyadaki yeniliklere açık olduğunu gösterme amacı da güdüyordu. Ayrıca Osmanlıda kadının daha güçlü olduğunu hisseden Avrupalı bayanlar kendilerini Türk giysilerinde resmettirerek eşlerinden veya sevgililerinden ilgi toplamak istiyorlardı". (Makzume, 2016, www.erolmakzume.com)

Görsel 5. William Charles Ross, *Victoria, Princess Royal Türk Giysileri İçinde Portresi*, 1850.

Turquerie akımına katkısı olan bir isimde Lady Mary Wortley Montagu olmuştur. İngiltere diplomat eşi olan Montagu Avrupa'ya gönderdiği mektuplarında Osmanlı yaşamını, örf ve adetlerini, kadınlarını ve modalarını anlatmıştır. Bu mektuplar (Şark Mektupları) ölümünden sonra (1762) Turkish Embassy Letter ismiyle kitap olarak basılmıştır. Görsel 6'da Ressam Vanmaur, Montagu'yu oğlu ile birlikte resmetmiştir. Eserde birden fazla Türk imgesi yer almıştır. Kostümü altın yaldız işlemeli ve kenarları kürkle süslenmiş bir kaftan ve içine giydiği parlak renkli giysiden oluşmuştur (Görsel 6). Yerde serili olan Türk halısı, arkada saz çalan bir Osmanlı hanımı ve elinde mektup uzatan sarıklı erkek figürü ile de Türk modası özenle yansıtılmıştır.

Görsel 6. Jean Baptiste Vanmour, *Lady Mary Wortley Montagu ile Oğlu*, 1717.

Eserlerdeki kostümlere bakılırsa Turquerie akımının etkisindeki kostümler parlak, kadife, kürklü, zengin işlemeli detaylardan oluşmuştur. Çiçek detaylı motifler, başlarına taktıkları serpuş ve altına doladıkları uçları işlemeli yazmalar da Turquerie kostümlerinde yerini almıştır.

21. Yüzyıl Giysi Tasarımlarında Turquerie İzleri

Geçmiş yüzyıllarda Avrupa'nın kostümlerine renk katan Turquerie akımı, günümüzde eskisi kadar rağbet görmese de bazı Avrupalı moda tasarımcılarının Turquerie izlerini tasarımlarında yer vererek Osmanlı-Türk giyim kültürüne olan beğenilerini ifade eden çalışmaları olmuştur. Bu ilgiye 19. yüzyılda ilk moda tasarımcısı olan Charles Frederick Worth'te katılmıştır. Saray mensuplarına ve Avrupalı aktrislerine tasarladığı giysilerde Osmanlı öğelerinden ve kumaşlarından ilham almış, Turquerie'nin eski ilgisine kavuşmasını sağlamıştır (Aktepe, 2013, s.226) (Görsel 7). Batı'nın tarih içerisindeki Türk giyim kültürüne olan ilgisi günümüz yüzyılın Avrupa moda dünyasına zemin hazırlamıştır. Bu sebeple Worth'un tasarımında Turquerie ifadesi yer almasa da Osmanlı unsurlarına yer verildiği için Turquerie olarak ele alındığını söyleyebiliriz. Worth'un tasarımları içinde Osmanlı İmparatorluğu padişahlarının kaftanlarını andıran iri desenlere sahip bir elbise yer almaktadır. Bu elbise beli saran bir üst beden ve belden hafif kabaran A kesim bir eteğe sahiptir. Balon kollara sahip elbise dirsekten bileğe doğru daralarak kolu sarmaktadır. Yakasında Avrupa modasına ait dantelli bir detay görülmektedir. Elbisenin kumaşında Osmanlı döneminde sıkça kullanılan karanfil motifine yer verilmiştir. Worth'un tasarımında oluşturduğu tüm bu detaylar 18. yüzyıl portrelerinde sıklıkla resmedilen Turquerie kostümleriyle ilişkilendirilmektedir.

Görsel 7. Charles Frederick Worth, *Osmanlı Motifli Giysi Tasarımı*, 1890.

Batılı tasarımcılar tarafından Doğu'ya ait özelliklerin yeniden inşa edilerek Avrupa modasına sunması Doğu'yu benimsediğini kanıtlar nitelikte olmuştur (Koca ve Koç, 2019, s.4). Ersöz ve Uslu'ya göre (2005) "Doğu (Şark) suskun ve kendini ifade etmeyen bir nesne iken, Batı (Garp), Doğu'yu kendi çıkarları doğrultusunda istediği gibi şekillendiren, çerçeveleyen ve sunan bir özne durumundadır" şeklinde ifadesi ile desteklemiştir (Aktaran Koca ve Koç, 2019, s.4). 19. yüzyıldan bu yana birçok tasarımcı tarafından Oryantalist kapsamında Turquerie izlerine yer verilmiştir.

21. yüzyılda tasarımlarında Osmanlı-Türk izlerine yer veren belli başlı moda tasarımcılarının koleksiyonları bu çalışma da incelenmiştir. Bunlardan ilki Yves Saint Laurent olmuştur. Tasarımlarında şık ve maskülen tarzı barındıran Fransız tasarımcı Yves Saint Laurent, 2002 ilkbahar koleksiyonunda Turquerie izlerini titizlikle aktararak farklı bir koleksiyon anlayışı sunmuştur. Laurent, Maskülen, Gotik, De Stijl, Kübistik, romantik, floral, Afrika kültürü, feminist ve Oryantalist temalarını ele aldığı 277 parçadan oluşan karma bir koleksiyon sunmuştur. Oryantalist tasarımlarında Uzak Doğu olarak Chinoiserie, Yakın Doğu olarak da Turquerie üslubunu aktarmıştır.

Laurent, koleksiyonlarını Osmanlı-Türk üslubuyla zenginleştirerek Turquerie eğilimlerini tasarımlarına aktarmıştır (Görsel 8). Bu parçalarda genel olarak kesimiyle cepkeni anımsatan kısa bir ceket yorumlamıştır. Osmanlı döneminde bu cepkenler genellikle koyu renklerde kullanılmış, Laurent tasarımlarında bu anlayışı pek değiştirmemiştir. Siyah ve mavi renkli parçalarının arasında buz mavisi rengi kullanarak yalnızca üç tasarımından sadece bir tane açık renkte tasarıma yer vermiştir. Cepkenin yaka, etek ucu kenarları ile kol ağızları Osmanlı giyiminde yer verilen yıldızlı ve mat renkte üç benek motiflerini andıran bir işleme ile detaylandırılmıştır. Osmanlı kadınları dış giyiminin altında genellikle desenli ve parlak giysiler kullanırken, Laurent, mat ve düz renkte kumaş tercih ederek sadeleştirmeye yönelmiştir (Görsel 8). Koleksiyonunda yer alan bu tasarımlarda düz dar elbise, straplez üst beden, A kesim pileli uzun etek, cepken ve şalvardan oluşan kombinasyonlara yer vermiştir (Görsel 8). Şalvarı diz hizasında ve içerisinde ince bir çorap giydirerek kullanmıştır. Bordo renkte kullanılan şalvarı siyah straplez üst beden ve siyah cepkenle birleştirmiştir. Osmanlı'nın başlıklarından biri olan fes ile detaylandığı bu tasarımını topuklu ayakkabı ile kullanarak Batı modasına yönlendirmeye çalışmıştır. Tasarımların bellerinde kumaştan ve ipten kuşaklar dikkat çekmektedir ve Turquerie akımını iyi analiz ettiği düşünülmektedir.

Görsel 8. Yves Saint Laurent 2002 İlkbahar Koleksiyonu.

Koleksiyonunda Turquerie unsurlarına yer veren bir diğer marka Ralph & Russo olmuştur. Londra'ya ait olan bu marka Tamara Ralph ve Micheal Russo tarafından kurulmuştur. Kadınlar için romantik gece konseptinde kıyafetler tasarlayan bu tasarımcılar 2015 Sonbahar/ Kış koleksiyonunda Oryantalist vurgulara yer vermiştir. Koleksiyon 45 parçadan oluşmuş, birkaç tasarımda Osmanlı-Türk imgelerine atıfta bulunulmuştur. Tasarımların bütününde beyaz, bej, toz pembe, bakır, antrasit, siyah, lacivert, haki ve kırmızı tonlarına yer verilmiştir. Kabarık ve düz dar elbise, dekolte, asimetrik kesim, dantel ve transparan kumaşlar kullanılarak feminist tarzlar oluşturulmuştur. Turquerie unsurlarından esinlendiği düşünülen üç parça da kaftandan ilham alınarak tasarlanmıştır (Görsel 9). T formdaki bu tasarımlar dış ya da üst giyim olarak sergilenmiştir. Dış giyim olan tasarımlardan biri pelerin olarak uygulanmıştır. Siyah renkte kullanılan bu parçanın üstünde kıvrımlı, altın renkte süslemeler bulunmaktadır. Kıvrımların hatlarını vurgulamak adına parlak taşlar ile işlemler yapılmıştır. Osmanlı kaftanlarına benzerlik gösteren bu pelerine yuvarlak bir yaka tercih edilmiş ve yaka uçları birbiriyle tutturularak sunulmuştur. Siyah bol kesim bir elbiseyle kullanılan pelerin ön plana çıkarılmıştır. Bir diğer dış giyim kaftanla oldukça benzerlik taşımaktadır. Siyah kumaş kullanılan bu parçada antrasit renkteki güller ve kıvrımlı dallarıyla Osmanlı padişahlarının kaftanlarına andıran bitkisel motiflere yer verildiği görülmektedir. Parçanın kol kesimleri kaftanlardaki gibi geniş, yaka ise yuvarlak yaka olarak tasarlanmıştır. Bir önceki tasarımda olduğu gibi siyah parçalarla birleştirilerek kaftanın göz alıcı etkisi vurgulanmaya çalışılmıştır. Ortadaki tasarımda ise kaftandan esinlendiği düşünülen bir elbise sunulmuştur. Kaftan esintileri olduğu düşünülen elbisede derin V yakaya ve Oryantalist kıvrımlara yer verilmiştir. Parlak ve lacivert renkteki elbisenin bel hattında bulunan kıvrımlar omuza kadar yayılmıştır. Elbisenin kolu balon kol olarak adlandırılan modelle tasarlanmıştır. Derin yırtmaca sahip bu tasarım topuklu ayakkabıyla kombinlenmiştir.

Görsel 9. Ralph & Russo 2015/2016 Sonbahar/Kış Koleksiyonu.

Çalışmada son olarak incelenen tasarımcı Gerolamo Etro olmuştur. 1968 yılında "Etro" adıyla markasını oluşturmuş, bohem ve spor-şık tarzını müşterilerine sunmuştur. Her çeşit deseni

tasarımlarında kullanan Etro, sofistike desenleriyle moda dünyasının beğenisini kazanmıştır. Oluşturduğu 2019 Sonbahar koleksiyonunda şal ve halı arşivinden ilham alan Etro, Oryantalizmin etkisinde kaldığı görülmüştür. Bohem-şık tasarımların bulunduğu bu koleksiyonda kırmızı-toprak tonları, siyah ve haki renkleri ağırlıklı olarak kullanılmıştır. Halı desenlerine yer verdiği tasarımları hırka, elbise ve blazer ceketten oluşturulmuştur (Görsel 10).

Görsel 10. Etro 2019 Sonbahar Koleksiyonu.

Halı motiflerinin bulunduğu ceket tasarımı kruvaze yaka kesimine sahiptir ve korsaj kemerle birlikte bütünlenmiştir. Geniş kesim kalıba sahip olan bu ceketin ön bedeninde iki geniş cep detayına yer verilmiştir. Tasarımda kırmızı ve siyah tonların hâkim olduğu görülmüştür. Ceketin yaka ve ön kapama kenarları Türk halılarında ve kilimlerinde görüldüğü gibi püsküllerle süslenmiştir. Geniş kol kesimleri kol manşetlerinde daralmıştır. Bu tasarımda kullandığı motifleri ayakkabısında da kullanarak bohem etkisini sürdürmeye devam etmiştir. Bir diğer tasarımında Halı desenini kısa bir elbisede kullanmıştır. Kalın askılı olan bu elbise kadife kumaştan yapılmıştır. Düz yaka kullanılmış ve yakadan göğüs altına kadar derin V şeklinde siyah kadife bir parça eklenmiştir. Elbise altına siyah yırtık detayları olan triko bir bluz ile kombinlenmiştir. Halı motiflerine yer verdiği bot ve kırmızı klasik çantası ile bohem şıklığını yaratmıştır. Son tasarımında Oryantalist etkisini blazer cekte vurgulamıştır. Ceket kırlangıç yakaya sahip olup yakanın üst kısmı siyah kadife kumaştan uygulanmıştır. Omuz ve kolda püsküllü detaylara yer verilmiştir. Kol manşetleri siyah kadife kumaştan yapılmıştır. Hem kolda hem de ceket patında detaylı düğmeler kullanılmıştır. Tasarım, beyaz gömlek ve siyah kumaş pantolon ile tamamlanarak bohem ve maskülen tarzı bir araya getirmiştir.

Etro 2015 Sonbahar koleksiyonuna bakıldığında adeta 16. yüzyılın Avrupalı ressamı Hans Holben'in portreleri gibi çeşitli halı desenlerinden çıkış yaparak Oryantalist tarzda üretmiş olduğu tasarımlarında Turquerie izlerini anımsatmaktadır. Oryantalist imgesini bohem tarzıyla harmanlayarak kendi üslubunu sunmuş ve takipçilerinin beğenisini kazanmayı başarmıştır.

Günümüz Avrupalı tasarımcıları, ilham aldıkları Oryantalist unsurları tasarımlarında göstermişlerdir. Bazı tasarımcılar orijinalliğini kaybettirmemeye özen göstermiş bazıları ise olabildiğince modernize ederek kendi tarzıyla bütünleştirmiştir. Koleksiyonlarının tamamından ziyade birkaç parça ile Doğu'ya olan beğenileri ifade etmişlerdir. Tarihten bugüne Batı Doğu'ya olan ilgisini gizleyememiştir. Osmanlı kıyafetlerindeki ihtişamı, geleneksel kıvrımlı motifleri, işlemeleri, kürkleri ve kadifeleri tasarımlarında kullanmaktan çekinmemişlerdir. Avrupalı tasarımcılar Doğu imgelerini kendi tarzlarıyla yorumlayarak moda dünyasını zenginleştirmişlerdir.

Örnek Bir Koleksiyon Çalışması

Araştırma kapsamında Turquerie temalı bir giysi koleksiyonu oluşturulmuştur. Oluşturulan giysi koleksiyonunda çalışmanın amacına yönelik 15. yüzyıl sonrası Avrupa modasının Osmanlı İmparatorluğu'nun Türk kültüründen etkilendiğini ve beslendiğini yansıtmaktadır. Bu sebeple koleksiyona Anadolu'nun İzi (Trace of the Anatolia) adı verilmiştir. Araştırmada ele alınan dönemlerde kullanılan desen, renk ve modeller üzerinde tasarımlar modernize edilerek çağa uyarlanmıştır. Koleksiyon kapsamın 6 adet tasarım bulunmaktadır.

Koleksiyonun ilk tasarımı için Osmanlı giyiminin bir parçası olan göynek ve yekek yorumuna yer verilmiştir. Tasarım sürecinde göynek yorumu bir elbise olarak düşünülmüştür. Elbisenin kolları

transparan kumaştan ve katlardan oluşmaktadır. Silüetteki formu bütünlemek amacıyla göynek elbisenin yakası derin V yaka olarak tercih edilmiştir. Elbisenin rengi, Osmanlı minyatür sanatçısı Levni'nin Osmanlı kadın giysilerinde de sıkça yer verdiği haki yeşili olarak belirlenmiştir. Elbise, kolsuz cepken formda yorumlanan bir üst giyimle kombinlenmiştir. Tasarlanan kolsuz cepken günümüz modasında sıkça tercih edilen yelek formuna yakın sıfır yaka olarak tasarlanmıştır. Bu model için o dönemin Osmanlı kumaşlarında da kullanılan şal motifli bir kumaş deseni uygun görülmüştür (Görsel 11).

Görsel 11. Anadolu'nun İzi (Trace of The Anatolia) Koleksiyonu
(Tasarım: Büşra Beyazitoğlu, 2024).

Görsel 12 'de yer alan tasarımda Osmanlı İmparatorluğu padişahlarının kaftanlarını andıran bir üst giyim tasarlanmıştır. Osmanlı kaftan detaylarına sahip hâkim yakaya ve geniş kol manşetlerine yer verilmiştir. Altın sırma şeritlerle süslenen padişahın kaftanları günümüze uyarlanmak için sadeleştirilmiş ve düz kumaştan oluşturulmuştur. Tasarımın kollarında Osmanlı desenlerinin arasında yer alan serpmeye gül desenleri bulunmaktadır. Kaftanın ön bedeninde Türk halı motiflerini barındıran bir kumaş tasarımı oluşturulmuş ve aktarılmıştır. Alt bedeninde lacivert renkte parlak noktalarla desenlendirilen bir kumaştan mini şort tasarlanarak modern bir görünüm elde edilmek istenmiştir.

Görsel 12. Anadolu'nun İzi (Trace of The Anatolia) Koleksiyonu
(Tasarım: Büşra Beyazitoğlu, 2024).

Görsel 13'de yer alan tasarımda ise Osmanlı-Türk giyiminde sıklıkla tercih edilen şalvar ve cepkenin yorumuna yer verilmiştir. Osmanlı giyiminde kolları ve yakası işlemeli olarak yer alan cepken düz kapamasız yaka, işlemsiz ve geniş kesim olarak modernize edilmiştir. Model günümüzün spor şık etkisiyle kısa tutulmuştur. Aynı zamanda Osmanlı desen üslubuna uygun olacak şekilde karanfil motiflerinin yer aldığı bir kumaş tasarımı ile ele alınmıştır. Alt giyimde kullanılan ve son dönem giyim modasında da çok tercih edilen şalvar tasarlanmıştır. Modern ve günlük görünümünü yakalamak üzere

pile detaylı ve ağı yarı düşük olarak yorumlanmıştır. Şalvarda acı kahve tonlarında bir renk tonu tercih edilerek üst giyimde kullanılan desen renkleri ile bir bütünlük sağlanması amaçlanmıştır.

Görsel 13. Anadolu'nun İzi (Trace of the Anatolia) Koleksiyonu
(Tasarım: Büşra Beyazitoğlu,2024).

Koleksiyonun 4. tasarımında (Görsel 14) Osmanlı dönemi ceketlerinden ilham alınarak görkemli vatkalara sahip bir ceket elbise çalışılmıştır. Genellikle diz hizasında görülen dönem ceketleri günümüz modasına uygun olacak şekilde boyu kısa olarak yorumlanmıştır. Aslı altın işlemeli olan ceket, kruvaze ve kırlangıç yakalı, düğmeli olarak klasik bir yaklaşımla yorumlanmıştır. Dik ve büyük vatkalılar ile avangard bir tasarım haline getirilmeye çalışılmıştır. Elbisenin kumaş tasarımında 16. yüzyıl Avrupa portrelerinde sıklıkla yer alan ve aynı zamanda 21. yüzyıl tasarımcısı Etro'nun da yer verdiği halı desenleri kullanılmıştır. Tasarımın etek ucunda halılarda sıklıkla yer alan püsküller detay olarak eklenmiştir. Koleksiyon bütünlüğü sağlanması için kumaş tasarımında acı kahve ve kiremit tonları tercih edilmiştir.

Görsel 14. Anadolu'nun İzi (Trace of The Anatolia) Koleksiyonu
(Tasarım: Büşra Beyazitoğlu,2024).

Koleksiyonun 5. tasarımında (Görsel 15) etek ve bluz yorumlanmıştır. Etek, Osmanlı kadın giyiminde de kullanılan A kesim formunda ve uzun olarak tasarlanmıştır. Üst giyimde ise kollar dar gelip kol ağı genişleyen bir kalıba sahiptir. Bu kol formu Osmanlı saray giyiminde karşılaşılan entarilerden ilham alınarak yorumlanmıştır. Ön ve arka bedeninde drape kumaş detayları yer alan bluz, çağdaş görünümü devam ettirmek amacıyla beden parçası kısa olarak tasarlanmıştır. Bu detaylar Osmanlı minyatür sanatında önemli bir yeri olan sanatçı Levni ve Buhari'nin figürlerinden oluşan bir kumaş tasarımı ile aktarılmıştır. Drape detayının altında göğsü saran ve yan dikişten fermuarlı kısa üst kullanılmıştır. Tasarımda kullanılan yaka formu, 18. yüzyıl saray kadın giyiminde yer alan ve Batı giyimi ile karşılıklı etkileşim sonucu Osmanlı kadın modasına aktarılan bir kesim olarak bilinmektedir. Bu sebeple bluzun

yakası kare yaka olarak tasarlanmış böylelikle Doğu ve Batı'nın unsurlarını barındıran Turquerie akımının etkileri yansıtılmaya çalışılmıştır.

Görsel 15. Anadolu'nun İzi (Trace of The Anatolia) Koleksiyonu
(Tasarım: Büşra Beyazitoğlu, 2024).

Koleksiyonun son parçasında arkası fermuarlı, midi boy bir elbise tasarlanmıştır (Görsel 16). Tasarımın yakası bisiklet yakalı olup kol, omuzdan geniş kesimle başlayıp bileğe doğru daralan kol formuna sahiptir. Etek ucunda son dönem moda eğilimlerinde dikkat çeken ve koleksiyonun bütününde yer alan spor şık etkisini tamamlamak amacıyla file kumaş detayı bulunmaktadır. Çalışmanın kumaş tasarımında Osmanlı deseninde kullanılan bolluk ve bereketi temsil eden nar motifine yer verilmiştir. Simetrik olarak yer alan nar motifli kumaş tasarımı, elbisenin tamamında kullanılmıştır. Turquerie akımı Avrupa giyimi ile harmanlanmış bir moda biçimi olduğu için Avrupa kadınlarının giyiminin bir parçası olan korse detayı kullanılmıştır. Tasarımda Turquerie izleri kumaş deseni ve detaylarla aktararak modele farklı bir yorum katmak amaçlanmıştır.

Görsel 16. Anadolu'nun İzi (Trace of The Anatolia) Koleksiyonu
(Tasarım: Büşra Beyazitoğlu, 2024).

Sonuç

Çalışmada Avrupalıların Oryantalist kavramlarından biri olan Turquerie akımının en popüler olduğu 18. yüzyıldaki ve günümüzdeki kadın giysi tasarımlara yansımaları incelenmiştir. 15. Yüzyılda Sultan II. Mehmed'in İstanbul'u fethetmesiyle Avrupalılarda oluşan korku Osmanlı Devleti'ni tanımaya teşvik etmiştir. Bu sayede gönderilen diplomat ve ressamlar bu akımı başlatmada katkı sağlayan kişiler olmuştur. Turquerie izlerini Batı kültürüyle harmanlayarak beğenilerini sergilemişlerdir. Avrupa'nın her yerinde görülen bu ilgiye Fransızca Türk hayranlığı anlamına gelen 'Turquerie' denilmiştir. 16. yüzyılda oluşmaya başlamış, 18. yüzyılda da popüler bir akım haline dönüşmüştür. Avrupa'ya giden Osmanlı diplomatlar gösterişli törenlerle karşılanmış, halk tarafından da giyimleri beğeniyle incelenmiş ve her alanda yansımaları görülmüştür. 21. yüzyılda bu ilgi azalmış fakat ilk moda tasarımcısı olan Charles Frederick Worth'un tasarımlarındaki Turquerie etkileri olduğu düşünülen Osmanlı motifleriyle etkisini hissettirmeye devam etmiştir.

Günümüzde Türk kültürüne ilgi duyan Avrupalı tasarımcılar, Turquerie unsurlarını tasarımlarında şekillendirmişlerdir. Tarihten günümüze olan etkilenmeler incelendiğinde sosyal ve siyasi etkilerin yanı sıra moda alanında da Doğu'nun Batı'yı belirli noktalarda yönlendirdiği gözlenmiştir. Türk imgelerini modernize ederek Avrupa modası olarak sunmaları nedeniyle Doğu kültürünün moda dünyasını beslediğini düşünmek mümkündür. Turquerie akımı geçmişte ve günümüz yüzyılında Batı modasında çok fazla etki yaratmış ve dünya modasının ilgisini kazanmıştır. Bu nedenle Türk giyim kültürü, yenilenen ve gelişen moda dünyasında tekrar yer alması için gelecek Türk tasarımcılarının kendi kültürünü benimsemesi ve sahiplenmesi gerektiği düşünülmektedir. Bunun yanı sıra çalışma sonunda bir koleksiyon örneği sunulmuştur. 15. Yüzyıldan 21. Yüzyıla kadar hem Avrupalı kadınların hem de moda tasarımcıların Türk giyim kültürünün izlerini kendi modaları ile birleştirmelerinden oluşan Turquerie akımı, koleksiyon da tema olarak ele alınmış ve Turquerie akımı günümüz modasıyla harmanlanarak 6 adet tasarım tasarlanmıştır. Tasarımlar bilgisayar destekli tasarım tekniği ile dijital olarak oluşturulmuştur. Avrupalı moda tasarımcıların ele aldığı özellikler tasarımlarda detay olarak kullanılmıştır. Tüm bu adımların kullanılmasıyla Turquerie etkisinin günümüz modasına aktarılması sağlanmıştır. Böylelikle yapılan alan araştırması ile birlikte tasarımcılara olumlu yönde rehberlik sağlayacağı bir koleksiyon örneği sunulmuştur.

KAYNAKÇA

- Akimoğlu, A. (2015, Ağustos). Avrupa'yı Saran Hayranlık: Turquerie. *tr Dergisi*.
<https://archive.md/2022.04.22-003541/https://trdergisi.com/avrupayi-saran-hayranlik-turquerie/#selection-607.464-607.538>
- Aktepe, Ş. (2013). *Oksidental Bakış Açısı İçinde Oryantalizmin Tekstil ve Modaya Yansıması* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Haliç Üniversitesi.
- Bilir, T. (2019). Oryantalist Tabloların Vazgeçilmez Dekoratif Unsuru Olarak Çiniler. *Sanat Dergisi*, (34), (s.92-104).
- D'amora, R. (2019). Napoli'deki Osmanlı Elçisinin İzinde. *Skylife Business*.
https://www.dimeoviniadarte.it/doc/calendari/2019/rassegna/skylife_1902.pdf
- Erduran, A. D. (2010, 22 Eylül). Holbein Halısı. *Nüve Forum*.
<https://web.archive.org/web/20170129110803/http://www.nuveforum.net/1191-terimler-sozlugu-h/262416-holbaln-halisi-ressam-hans-holbein-adindan/>
- Koca, E. ve Koç, F. (2019). Modanın Beslendiği Oryantalist Ögeler: 1910-1920 Yılları Vogue Dergi Kapakları Örneği, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(10), (s.1-15).
- Makzume, E. (2016, 24 Mayıs). 18. Yüzyılda Avrupa'da Türk Modası: "Turquerie". *Erol Makzume*.
<https://erolmakzume.com/18-yuzyilda-avrupada-turk-modasi-turquerie/>
- Meyer, R. E. (1974). Turquerie ve Onsekizinci Yüzyıl Müziği (E. S. Genç, Çev.), *Tarih Dergisi*, (56), (s. 147-165).
- Öktem, A. (2019). *Sultan III. Selim Döneminde Geleneksel Türk Süslemelerinin Avrupa Giysi Modası ve Sanatına Etkisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Haliç Üniversitesi.

Özdal, I. (2013). Oryantalizm, Görsel İzler ve Günümüz Fotoğraf Sanatı, *Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi*, 9, (s.61-73).

Tez, Z. (2015). *Avrupa'da Türk İzi*, Hayykitap Yayınevi.

Williams, H. (2015). *18. Yüzyılda Avrupa'da Türk Modası Turquerie* (Nurettin Elhüseyni, Çev.). Yapı Kredi Yayınları.

GÖRSEL KAYNAKLAR

Görsel 1. Melchior Lorck, *I. Süleyman Portresi*, Ağaç Baskı. <https://www.meisterdrucke.com.tr/fine-art-baski/Melchior-Lorck/1375838/Portret-van-sultan-S%C3%BCleyman-I.html>

Görsel 2. Hans Holbein, *Ambassadors*, Londra, 1533.
https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Dosya:Hans_Holbein_the_Younger_-_The_Ambassadors_-_Google_Art_Project.jpg

Görsel 3. Giuseppe Bonito, *The Turkish embassy in Naples*, 1741. *Çiniler*, Sanat Dergisi, Sayı:34, ss.92-104. <https://www.museodelprado.es/en/the-collection/art-work/the-turkish-embassy-in-naples/8e6b08e7-63d6-4d25-b439-1a5af33b3bfd>

Görsel 4. Jean-Etienne Liotard, *Lady Ponsonby Türk Kıyafetli Portresi*, 1742.
<https://www.meisterdrucke.uk/fine-art-prints/Jean-%C3%89tienne-Liotard/29092/Lady-Ponsonby.html>

Görsel 5. William Charles Ross, *Victoria, Princess Royal Türk Giysileri İçinde Portresi*, 1850.
<https://iamachild.wordpress.com/2012/10/21/william-charles-ross-1794-1860-english/>

Görsel 6. Jean Baptiste Vanmour, *Lady Mary Wortley Montagu ile Oğlu*, 1717.
<https://www.peramuzesi.org.tr/blog/turquerie/1550>

Görsel 7. Charles Frederick Worth, *Osmanlı Motifli Giysi*, 1890. Aktepe, Ş., (2013). *Oksidental Bakış Açısı İçinde Oryantalizmin Tekstil ve Modaya Yansıması*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Görsel 8. Yves Saint Laurent Koleksiyonu.
<https://www.vogue.com/fashion-shows/spring-2002-couture/saint-laurent#review>

Görsel 9. Ralph & Russo 2015 Sonbahar/Kış Koleksiyonu.
<https://ralphandrusso.com/pages/couture-autumn-winter-2015-2016>

Görsel 10. Etro 2019 Sonbahar Koleksiyonu. <https://vogue.com.tr/defile/etro-2019-20-sonbaharkis?p=0>

Görsel 11. Anadolu'nun izi (Trace of The Anatolia) Koleksiyonu, (Tasarım: Büşra Beyazitoğlu).

Görsel 12. Anadolu'nun izi (Trace of The Anatolia) Koleksiyonu, (Tasarım: Büşra Beyazitoğlu).

Görsel 13. Anadolu'nun izi (Trace of The Anatolia) Koleksiyonu, (Tasarım: Büşra Beyazitoğlu).

Görsel 14. Anadolu'nun izi (Trace of The Anatolia) Koleksiyonu, (Tasarım: Büşra Beyazitoğlu).

Görsel 15. Anadolu'nun izi (Trace of The Anatolia) Koleksiyonu, (Tasarım: Büşra Beyazitoğlu).

Görsel 16. Anadolu'nun izi (Trace of The Anatolia) Koleksiyonu, (Tasarım: Büşra Beyazitoğlu).